Sosiaali- ja terveysministeriö

HE eduskunnalle laeiksi sosiaalihuoltolain, ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain ja sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta (HE 113/2025 vp)

Outi Äyräs-Blumberg
Neuvotteleva virkamies
22.10.2025

Esityksen keskeinen sisältö

- Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi sosiaalihuoltolakia, ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annettua lakia (*vanhuspalvelulaki*) ja sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettua lakia (*asiakasmaksulaki*).
- Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi teknologisten ratkaisujen käyttämisestä asiakkaan sosiaalipalveluissa, sosiaalihuollon toimintayksiköiden yhteisten tilojen teknisestä valvonnasta, velvollisuudesta arvioida voidaanko teknologista ratkaisua hyödyntää asiakkaan sosiaalipalvelussa sekä teknologian huomioimisesta henkilöstömitoituksen laskemisessa. Lisäksi tehtäisiin lähinnä tekninen muutos asiakasmaksulakiin.
- Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2026.

Teknologiset ratkaisut asiakkaan sosiaalipalvelussa

- Sosiaalihuoltolakiin lisättäisiin uusi 47 §.
- Asiakkaan sosiaalipalvelun toteuttamisessa hänen toimintakykynsä, turvallisuutensa, osallisuutensa ja hyvinvointinsa tueksi käytettävien teknologisten ratkaisujen tulisi soveltua käytettäviksi hänen palvelussaan ja vastata hänen tarpeisiinsa. Soveltuvuus arvioitaisiin osana asiakasprosessia.
- Asiakkaan kodissa ja henkilökohtaisessa asuinhuoneistossa, paitsi ei saniteettitiloissa, saisi käyttää teknologista ratkaisua, joka havainnoi asiakkaan kuvaa, ääntä, liikettä tai elintoimintoja, jos se olisi välttämätöntä hänen hoitonsa ja huolenpitonsa turvaamiseksi.
- Teknologisen ratkaisun käytössä ja käyttöönotossa: tietoisuusedellytys, yksityiselämän suojaamisedellytys, inhimillisen kohtaamisen edellytys ja asiakasturvallisuusedellytys.
- Asiakastietojen käsittelyyn sovelletaan asiakastietolakia.

Tekninen valvonta sosiaalihuollon toimintayksikön yhteisissä tiloissa

- Sosiaalihuoltolakiin lisättäisiin uusi 48 §.
- Sosiaalihuollon toimintayksikön asiakkaiden yhteisessä käytössä olevissa tiloissa teknistä valvontaa saa toteuttaa silloin, kun se on tarpeen asiakkaiden terveyden, turvallisuuden ja hyvinvoinnin turvaamiseksi. Tekninen valvonta tulee rajoittaa ajallisesti ja alueellisesti välttämättömään ja sen on oltava oikeasuhtaista tarkoitukseensa nähden. Teknisestä valvonnasta ja sen toteuttamistavasta on ilmoitettava näkyvällä tavalla niissä tiloissa, joissa sitä käytetään.
- Asiakastietojen käsittelyyn sovelletaan asiakastietolakia.
- Pykälässä tarkoitettua teknistä valvontaa ei saa toteuttaa asiakkaan kodissa, henkilökohtaisessa asuinhuoneistossa tai saniteettitiloissa eikä muissa tiloissa, joiden katsotaan kuuluvan kotirauhan piiriin.

Määritelmät

- Sosiaalihuoltolain 3 §:ään lisättäisiin teknologisen ratkaisun ja teknisen valvonnan määritelmät.
- Esitys on sinänsä *teknologianeutraali,* mutta määritelmistä säätäminen kuitenkin täsmentää teknologioita ja täten täsmällisyysvaatimus täyttyy.
- Esityksessä ei asetettaisi teknologiaan kohdistuvia edellytyksiä, vaan ne määräytyisivät muun lainsäädännön kautta.

Arviointivelvollisuus

- Sosiaalihuoltolain 39 §:ään lisättäisiin uusi 3 momentti.
- Vastaava lisäys tehtäisiin vanhuspalvelulain 16 §:ään.
- Asiakassuunnitelmaa laadittaessa olisi arvioitava, voidaanko asiakkaan palvelutarpeisiin vastata teknologisilla ratkaisuilla ottaen huomioon, mitä 47 §:ssä säädetään.
- Ammattihenkilö siis arvioi, voidaanko asiakkaan palvelussa hyödyntää teknologiaa, mutta 47 §:ssä säädetyt edellytykset on huomioitava.
- Arviointivelvollisuutta ei sovellettaisi lastensuojeluun.

Henkilöstömitoitus ja teknologia

- Vanhuspalvelulain 20 §:n 2 momenttia muutettaisiin.
- Henkilöstömitoitusta saataisiin pienentää enintään 0,04 työntekijällä asiakasta kohden (*maksimiraja*), mikäli toimintayksikössä on käytössä teknistä valvontaa tai asiakkaiden sosiaalipalveluissa on käytössä teknologisia ratkaisuja, joilla voidaan korvata välitöntä asiakastyötä.
- Henkilöstömitoituksen on kuitenkin aina oltava vähintään 0,6.

Perustuslainmukaisuus (teknologia)

- Esityksen tavoitteena on mahdollistaa teknologisten ratkaisujen ja teknisen valvonnan hyödyntäminen asiakkaan sosiaalipalvelussa asiakkaan perusoikeuksia kunnioittaen.
- Ehdotetuilla säännöksillä turvataan asiakkaan oikeuksia (mm. yksityiselämän suoja, oikeus henkilökohtaiseen vuorovaikutukseen). Asiakkaan itsemääräämisoikeutta tulee kunnioittaa. Teknologisen ratkaisun hyödyntäminen osana asiakkaan palveluja on sidottu asiakasprosessiin.
- Esityksessä on huomioitu perustuslakivaliokunnan tulkintakäytäntö. Esitys on tarkkarajainen siten, että sekä teknologinen ratkaisu ja tekninen valvonta on määritelty ja säännöksissä on tarkkaan määritelty, millä edellytyksillä teknologiaa voitaisiin käyttää (PeVL 24/2022 vp). Esityksessä ei ehdoteta erillistä suostumusta teknologian käyttöön, sillä julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin eikä suostumusta voi kysyä viranomaismenettelyssä (PeVL 20/2020 vp).

Perustuslainmukaisuus (arviointivelvollisuus)

- Ehdotetun sääntelyn tarkoituksena on turvata se, että teknologiaa hyödynnetään sosiaalihuollon palveluissa yhtenäisin edellytyksin.
- Arviointivelvollisuuden ei kuitenkaan tulisi johtaa siihen, että kaikissa tilanteissa aina käytetään teknologiaa, vaan arvioinnissa tulee korostua se, että asiakkaan palvelut suunnitellaan asiakkaan tarpeet ja etu huomioiden.
- Arvioinnin tulisi kattaa myös se, mikäli asiakkaan tarpeisiin vastaaminen edellyttäisi nimenomaisesti jotain muuta palvelujen muotoa kuin teknologialla toteutettavia palveluja.
- Eduskunnan perustuslakivaliokunnan käytännön mukaisesti perustuslain 19 §:n 3 momentin viittaus jokaiseen palveluihin oikeutettuna edellyttää viime kädessä yksilökohtaista arviointia palvelujen riittävyydestä (ks. PeVL 30/2013 vp, s. 3/1, PeVL 14/2024 vp, k. 7). Arviointivelvollisuuden tulee osaltaan turvata yksilökohtainen arviointi, jossa huomioidaan teknologian edut ja mahdollisuudet, mutta myös se, ettei kaikkiin tarpeisiin ole tarkoituksenmukaista vastata teknologialla.

Perustuslainmukaisuus (henkilöstömitoitus)

- Ehdotettavalla sääntelyllä ei lasketa vähimmäishenkilöstömitoitusta 0,6.
- Nykyinen vähimmäismitoitus on säädetty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (ks. PeVL 43/2024 vp). Lausunnossaan valiokunta katsoi, ettei henkilöstömitoituksen vähimmäistaso rajoita perustuslain 19 §:n 3 momentin toteutumista, vaan sääntelyssä oli kyse valiokunnan mukaan ensisijaisesti palveluiden toteuttamisen tavasta (PeVL 43/2024 vp, s. 5).
- Esityksessä mahdollistetaan teknologian ja teknisen valvonnan huomiointi henkilöstömitoituksen laskemisessa. Kyse on palveluiden toteuttamisen tavasta ja asettamalla maksimiraja 0,04 turvataan asiakkaiden oikeuksia.
- Teknologian vaikutusta henkilöstömitoitukseen seurataan ja maksimirajaa voidaan muuttaa, mutta koska julkisen vallan tulee turvata perusoikeuksien toteutuminen, on ensin tunnettava teknologian vaikutukset paremmin.

Säästövaikutukset

- Ehdotettu muutos eli vuositasolla 50,9 miljoonan euron vähennys otetaan hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain (617/2021) 9 §:n mukaisesti huomioon hyvinvointialueiden rahoituksessa muutoksen voimaantulosta lukien. Rahoitus vähennetään hyvinvointialueen kokonaisrahoituksesta.
- Hyvinvointialueet päättävät itsehallintonsa perusteella yleiskatteellisen rahoituksen käytöstä ja kohdentamisesta ja muutenkin palvelujen toteuttamisesta alueellaan.

Kiitos!

Sosiaali- ja terveysministeriö